

26. oktober, 2018

Odprto pismo/predlog državi: Čas je za novo - trajnostno - prehransko politiko

Poleti 2018 je bil na državni spletni portal predlagam.vladi.si poslan [predlog državi](#) za zmanjšanje živinoreje v Sloveniji zaradi okoljskih, zdravstvenih in etičnih razlogov. Strokovno utemeljen 50-stranski predlog, podprt [z več kot 200 znanstvenimi viri](#), je dobil največ glasov »za« (1520) od uvedbe tega portala. Odmeven predlog se je uvrstil celo na [naslovnico časopisa DELO](#).

Odprto pismo z naslovom '*Čas je za novo - trajnostno - prehransko politiko*' je bilo poletni 2018 poslano državnim organom, ki so odgovorni za javno zdravje, okoljevarstvo, kmetijstvo in prehrano. Avtorja sva Matevž Jeran, mag. inž. preh., in Jure Vrhovnik, inž. rač. in inf., glavni namen odprtega pisma pa je državnim organom in prehranskim strokovnjakom predstaviti znanstveno podkrepnjene ugotovitve, ki kažejo na to, da je slovenska in globalna pridelava in poraba živil živalskega izvora trenutno mnogo previsoka.

Slabosti živinoreje sva s pomočjo pregleda literature analizirala na več načinov: preučila sva njen negativen vpliv na [okolje](#) in na [prehransko varnost](#), z njo povezana [zdravstvena tveganja](#) ter [etično-moralno problematiko ravnanja z živalmi](#).

Za polovico manjša pridelava in vnos živil živalskega izvora do leta 2030 ter štirikratno zmanjšanje do leta 2050, postopno obdavčevanje živil glede na njihov okoljski odtis in ukinitev industrijske živinoreje do leta 2060. To so najpomembnejši cilji v predlogu, ki temeljijo predvsem na [ciljih mednarodne okoljevarstvene organizacije Greenpeace](#), ki do leta 2050 predvideva zmanjšanje globalne letne porabe mesa na 16 kg na prebivalca (zdaj Slovenija porabi 90 kg/prebivalca), in na [sklepu evropskih poslancev](#), da mora Evropa najpozneje do leta 2050 postati brezogljčna, do leta 2030 pa doseči zastavljene okoljske cilje.

Državne organe sva pozvala, da se medsebojno povežejo in pripravijo usklajen strateški dolgoročni načrt, ki bo na dolgi rok dosegel omenjene cilje. Odprto pismo najdete na spletnem naslovu novaprehranskapolitika.idealist.si ali na portalu predlagam.vladi.si (predlog z naslovom '*Čas je za novo - trajnostno - prehransko politiko*' – utemeljitve najdete v prilogah).

Ključni argumenti za nujnost zmanjšanja živinoreje

V predlogu so predstavljeni ključni okoljski vplivi, ki jih povzroča živinoreja: »Živinoreja na globalnem nivoju k prehrani ljudi doprinese 18 % kalorij, zavzema pa kar [83 % kmetijskih površin](#) in je odgovorna za [več kot pol s kmetijstvom povezanih izpustov toplogrednih plinov](#).«

Predlog navaja [znanstveno študijo](#), ki je izračunala, »da bi v Evropski uniji zmanjšanje vnosa in pridelave živil živalskega izvora za 50 % in nadomestitev z živilmi rastlinskega izvora prineslo 40 % zmanjšanje izpustov dušikovih spojin v okolje, 25-40 % zmanjšanje s kmetijstvom povezanih izpustov toplogrednih plinov in 23 % zmanjšanje potrebe po obdelovalnih kmetijskih površinah na prebivalca.« V [drugi raziskavi](#) ugotavljajo podobno: »Zmanjšali bi se porabi goriva in vode, zmanjšalo bi se izsekavanje gozdov, kmetijske površine bi na ta način uporabljali veliko bolj racionalno, nahranili bi lahko več ljudi.«

Ključno pri tem je zmanjšanje vnosa in proizvodnje mesa ter prehod na rastlinsko pridelavo in vegansko prehrano. »Ta se je izkazala za najučinkovitejši prehranski režim pri zmanjševanju [prehranskega ogljičnega odtisa](#) in [potrebne kmetijske površine](#) na osebo,« so ugotovili [znanstveniki](#), ko so primerjali okoljske odtise različnih prehranskih režimov.

Predlog navaja tudi zdravstvene prednosti prehoda iz vsejede na vegansko prehrano: »Obstaja čedalje več strokovne literature, ki ugotavlja [ugodne zdravstvene učinke](#) uživanja vegetarijanske prehrane/ prehrane, ki temelji na živilih rastlinskega izvora/ veganske prehrane v primerjavi s klasično vsejedo prehrano. Iz ugotovitev raziskav lahko sklepamo, da bi z zmanjševanjem vnosa hrane živalskega izvora in z nadomestitvijo s polnovredno hrano rastlinskega izvora zmanjšali tveganje za razvoj [raka](#), [kronarne srčne bolezni](#) in [sladkorne bolezni tipa 2](#) ter tveganje za [predčasno smrt iz kateregakoli razloga](#). Številne raziskave in [meta-analize](#) ugotavljajo, da imajo vegetarijanci v primerjavi z vsejedci v povprečju nižji indeks telesne mase, nižjo koncentracijo skupnega holesterola v krvi (občutno nižjo koncentracijo LDL-holesterola in le malo nižjo koncentracijo HDL-holesterola), nižjo koncentracijo trigliceridov v krvi in nižjo koncentracijo glukoze v krvi.«

Avtorja predloga sva izpostavila: »Stališče, da je dobro načrtovana veganska prehrana zdrava in primerna v vseh življenjskih obdobjih, zavzemajo nekatere prehranske in zdravstvene organizacije v [ZDA](#), [Veliki Britaniji](#), [Kanadi](#), [Avstraliji](#), [Italiji](#) in na [Portugalskem](#), tovrstno prehrano pa podpirajo tudi [nordijske države](#) - Danska, Islandija, Finska, Švedska, Norveška.«

Predlog se loteva tudi etičnih-moralnih vidikov: »Leta 2012 je skupina nevroloških znanstvenikov podpisala izjavo [The Cambridge Declaration on Consciousness](#), v kateri izražajo trdno stališče, da imajo nečloveške živali skoraj enak nivo zavesti in zavedanja kot človek.« Predstavljene so [filozofske študije](#), ki utemeljijo, da je »čutečnost živali moralno relevanten kriterij za dodelitev moralnega statusa in osnovnih pravic živemu bitju.«

Predlagane rešitve državi za doseg postopnega zmanjševanja živinoreje

V predlogu so predstavljene tudi nekatere možne rešitve, od sprememb prehranskih smernic, subvencij za pridelavo rastlinske hrane, do obdavčenja živil živalskega izvora.

Med možnimi rešitvami je izpostavljen tudi dober zgled britanske prakse, kjer je leta 2014 Britanska dietetična zveza sklenila prvi formalni dogovor o sodelovanju z Britanskim veganskim društvom, z namenom, da zagotavljajo ustrezne informacije, z dokazi podprta priporočila in podporo vsem državljanom, ki se že prehranjujejo vegansko ali pa razmišljajo o prehodu na takšno prehrano. Po tem zgledu bi se lahko tudi slovenski Nacionalni inštitut za javno zdravje povezal s Slovenskim veganskim društvom in začel aktivneje promovirati in nuditi podporo državljanom, ki se želijo prehranjevati vegansko.

Predlog je na vladnem spletnem portalu dosegel rekordno število glasov

Portal predlagam.vladi.si sva najprej nameravala uporabiti samo kot enega izmed načinov posredovanja odprtega pisma odgovornim državnim organom, a se je kasneje izkazalo, da je pozivanje ljudi h glasovanju za najin predlog lahko ključen del promocije odprtega pisma širši javnosti. Ker je najin predlog dosegel **rekordno število glasov** na portalu (1520 glasov ZA, 27 PROTI), mu je to zelo olajšalo prihod v medije - med drugim na naslovnico časopisa Delo, 21.8.2018 (članek iz Dela lahko najdete na spletu; naslov: '[Ciljev ne bomo dosegli brez manjše porabe mesa](#)').

Do jeseni 2018 je predlog vladi pridobil že več kot 48.000 ogledov, zagotovljeno pa ima tudi dolgoročno promocijo na portalu, saj je uvrščen med 5 predlogov z največ ogledi (trenutno tretje mesto) in med 5 predlogov z največ glasovi (trenutno prvo mesto) v celotni zgodovini portala. Če v prihodnjih letih ne bo bistvenih sprememb v delovanju portala, bo predvidoma predlog ostal na lestvici petih predlogov z največ glasovi vsaj še 5 do 10 let.

Javni odzivi ministrstev in mesne industrije: Prodajanje megle?

Doslej so bili vsi [javni odzivi na predlog vladi s strani ministrstev](#) ali mesne industrije bolj slabe kakovosti. **Ministrstvo za zdravje** trajnostnosti in okoljevarstva ne uvršča v kategorijo 'javno zdravje' in se zato velike večine informacij iz predloga ni dotaknilo (predlagava jim branje znanstvenega članka ['Environmental Nutrition: A New Frontier for Public Health'](#) ter dokument Evropskega združenja za javno zdravje z naslovom ['Healthy and sustainable diets for European countries'](#) - opomba: pri slednjem je med avtorji tudi uslužbenka Ministrstva za zdravje, Tatjana Buzeti). Zakaj se Ministrstvo za zdravje ni v svojem javnem odzivu dotaknilo vsaj ukinitve subvencij za mesne izdelke, glede na to, da je ukinjanje subvencij omenjeno med desetimi smiselnimi cilji v predlogu vladi? Zakaj se niso dotaknili vsaj smiselnosti prepovedi uporabe

antibiotikov v živinoreji v preventivne namene (predlagava jim, da preverijo, kakšno je [mnenje Svetovne zdravstvene organizacije](#) o tem)?

Ministrstvo za okolje in prostor meni, da se Slovenija v okviru mednarodnih pogajanj o podnebni politiki uvršča med bolj ambiciozne države, čeprav so v organizaciji Climate Action Network Europe junija 2018 Slovenijo ocenili z oceno 'poor' za boj proti podnebnim spremembam ([Report: Off target 2018](#)). Spregledali so tudi, da v predlogu piševa [o vsaj šestih glavnih varnih mejah zmogljivosti našega planeta](#) (*angl. planetary boundaries*) in ne le o podnebnih spremembah; te napake jim ni mogoče oprostiti. V svojem javnem odzivu so porabili tri odstavke, da so pokazali, kako ključen se jim zdi problem zavržene (odpadne) hrane, pri tem pa so pozabili povedati, da je v živilsko-prehransko-oskrbovalni verigi največji preprečljiv vzrok zavržene hrane v [različno zasnovanih študijah](#) konsistentno ravno živinoreja in o tem sva napisala celo poglavje v predlogu (poglavje: '[Socialna pravičnost](#)').

Tudi **Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano** v svojem javnem odzivu ni napisalo ničesar takšnega, s čimer bi oporekali smiselnosti predlaganih ciljev. Njihov odziv je še najmanj uporaben in najbolj izven konteksta (predlagava jim branje poglavja '[Socialna pravičnost](#)' v predlogu, saj so v tem poglavju pomembne informacije o travinjah, samooskrbi in prehranski varnosti).

Avtorja predloga vladi sva objavila [podrobneje utemeljeno kritiko odzivov ministrstev](#), ki pokaže na resne nedoslednosti njihovih trditev in izogibanje resnični problematiki. Izpostavila sva tudi pomembnejše strokovne vire, ki bi jih morala ministrstva nujno prebrati, da bi začela bolje razumevati problematiko.

Pozitivno iniciativo na tem področju pa je načela vsaj neodvisna **Slovenska fundacija za trajnostni razvoj – Umanotera**, ki jo sofinancira Ministrstvo za okolje in prostor. V okviru svojega projekta '[Klima za podnebje](#)' [je objavila poročilo](#), da če se želimo držati zavez iz Pariškega sporazuma in omejiti globalno segrevanje na 1,5 °C glede na predindustrijsko raven, so poleg sistemskih sprememb, ki so v pristojnosti vlade, potrebne tudi spremembe ravnanja vsakega posameznika. Zato je oktobra 2018 pripravila iniciativo '[Kaj lahko storim za blaženje podnebnih sprememb](#)', v kateri državljane ozavešča, da lahko vsak posameznik bistveno vpliva na zmanjšanje toplogrednih emisij na treh področjih: da uporablja okolju prijazen prevoz, da prične uživati hrano rastlinskega izvora s čim manj mesa in mlečnih izdelkov, ter da varčuje z energijo.

Kaj sledi?

Kdor bo prebral javne odzive ministrstev, ki so objavljeni ob najinem predlogu vladi, in se bo strinjal, da so odzivi bolj slabe kakovosti, bi bilo verjetno najboljšo, da na ministrstva in na elektronski naslov predlagam.vladi@gov.si pošlje vljudno in obrazloženo zahtevo po bolj kvalitetnem in daljšem javnem odzivu ministrstev na najin predlog. Če ne bo nobeno od

ministrstev posodobilo svojega odziva, se bo zgodba verjetno nadaljevala šele jeseni 2019, saj Ministrstvo za okolje in prostor takrat pričakuje podatke o prvi državni podnebni strategiji do leta 2050.

V boju proti živinoreji na srečo nismo sami, saj ima ambiciozne cilje na tem področju med drugim tudi Greenpeace International ([Report: Less Is More 2018](#)).

Eden od pomembnih načinov odpiranja razprave o živinoreji in medvrstni etiki v tem trenutku je tudi ta, da čim več državljanov podpiše in promovira evropsko državljansko pobudo '[End the Cage Age](#)', pri kateri poteka zbiranje milijona evropskih podpisov do 11.9.2019.

Avtorja predloga državi:

Matevž Jeran (matevz.jeran@hotmail.com)

Jure Vrhovnik (jure.vrhovnik@gmail.com)